

Aan de grens van Vlaanderen en Brabant

door H. VANGASSEN

Deze studie behandelt de grensstreek tussen het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant niet over haar volle lengte maar beperkt zich tot het centraal en zuidelijk deel : Klein-Brabant en de Denderstreek.

Het onderzoek van het noordelijk grensgebied moet wegens de geografisch — historische tegenstelling met het zuiden apart behandeld worden. De toestanden in dit gebied zijn gans anders. De Schelde vormt er de grens en hier ligt de grote handelsmetropool Antwerpen, terwijl het zuidelijk grensgebied, wegens gemeenschappelijke karaktertrekken zich best leent tot een onderzoek op zich zelf. In feite gaat het hier hoofdzakelijk om de oude dender- en grenssteden : Dendermonde, Aalst, Ninove, Geraardsbergen en hun omgeving.

De eerste stedelijke kern voor deze vier plaatsen, die men in de middeleeuwen „oude smalle steden” noemde, klimt op tot het einde van de XIe en tot de XIIe eeuw. Alle vier danken hun ontstaan aan de economische en militaire conjuncturen in het Graafschap in de XIe en XIIe eeuw. Ook hun ligging vertoont treffende overeenstemming. Zij lagen aan belangrijke handelswegen tussen oost en west. Over Dendermonde liep de weg van Gent op Mechelen, door het Aalsterse de beroemde Keulse weg,

langs Ninove de weg van Brussel op Oudenaarde, over Geraardsbergen de weg uit Brussel naar de steden van het zuid-westen van Vlaanderen. De vier plaatsen stonden rechtstreeks in verbinding met Gent. De „Gentse Straat” wordt te Ninove reeds vermeld in de XIIe eeuw (1). Het scheepsverkeer langs deze vier plaatsen nam steeds in bedrijvigheid toe en richtte zich aanvankelijk over Dendermonde naar Gent en in de XVe en XVIe eeuw meer en meer naar Antwerpen. Tot in de XVe eeuw teerden zij hoofdzakelijk van de lakenindustrie en van hun graanmarkten, later vooral van handel, vlasnijverheid en kleine nering. Tot in de XVIe eeuw ondergingen zij — soms tegen wil en dank — de invloed van het machtige Gent. Als eerste in rangorde komt in de eerste helft van de XIVe eeuw Dendermonde met meer dan 9.000 inwoners, dan Geraardsbergen, dan Aalst en ten slotte het kleine Ninove met ongeveer 1.500 inwoners (2).

Bovenstaande bondige geografisch-historische schets is een eerste — noodzakelijke — verkenning van het werkterrein. Wij wensen hier in de eerste plaats te onderzoeken of er op taalgebied — meer bepaaldelijk in zake fonologie — een zekere overeenstemming is in de evolutie der vierendersteden, in welke richting zich deze evolutie oriënteerde in de taalstrijd tussen het graafschap Vlaanderen en het tot economische macht en in cultureel aanzien stijgende Brabant in de XVe-XVIe eeuw.

Om een historisch nauwkeurig beeld van de grénsstreek te verkrijgen was het geboden eerst en vooral de huidige loop van de grens tussen Vlaanderen, Brabant en Hene-

(1) RA. A., Oork. S. Cornelis te Ninove, a^o 1165 : „gantstrata”.

(2) Huidige bevolking : Aalst 42.854, Ninove 11.436, Geraardsbergen 10.729, Dendermonde 9.464 (en in de onmiddellijke nabijheid : Sint-Gillis-bij-Dendermonde 10.048) (Officiële opgave van 's Rijks bevolkingscijfer op 31 Dec. 1952, *Staatsblad*, 15-16 Juni 1953).

gouwen te wijzigen in overeenstemming met de toestand tijdens het Oud-Regiem. De oude grens (z. kaarten) tussen Vlaanderen, Brabant en Henegouwen werd getrokken naar de gegevens van de locale geschiedvorsing en naar de kaart van Ferraris (1).

Wij onderzoeken hier slechts een enkel verschijnsel : De evolutie van de Ndl. *ei* en *ij* in dit grensgebied. Ook de Ndl. *ui* krijgt wel een beurt, maar slechts voor zo ver er sprake kan zijn van contaminatie met de *ei* en de *ij*.

De type-woorden werden gekozen uit de Dialect-Atlasen (2). Het zijn de twee woordjes : „eieren” en „krijgen” uit de vragenlijst van Prof. Dr. E. BLANCQUAERT, nl. nr. 116 : Ge kunt hier eieren krijgen op de markt. Uit een grondige vergelijking met de andere *ei* en *ij* woorden uit de Dialect-Atlasen bleek dat alle *ei* en *ij* woorden niet volkomen dezelfde oppervlakte beslaan als „eieren” en „krijgen”. In de bespreking wordt natuurlijk gans het materiaal van de Atlasen ter sprake gebracht.

In sommige plaatsen van de Denderstreek en Klein-Brabant zijn *ei* en *ij* samengevallen, in andere slechts gedeeltelijk en in nog andere absoluut niet. De kaarten vertonen een bonte afwisseling van vormen : $\varepsilon.\varepsilon/\varepsilon:/\varepsilon.$ - $\varepsilon.\varepsilon/\varepsilon:/\varepsilon.$ - $u.\varepsilon/u:/u.$ - $\varepsilon.\varepsilon/\varepsilon:/\varepsilon.$ - $u.\varepsilon/u:/u.$ - $\varepsilon.\varepsilon/\varepsilon:/\varepsilon.$ - Elk dezer vormen moet hier een beurt krijgen. Wij vangen aan met :

(1) Koninkl. Biblioth., Afd. Kaarten en plans.

(2) Komen hiervoor in aanmerking : *Dial.-Atl. van Klein-Brabant* d. E. BLANCQUAERT met aanv. d. Fr. VANACKER ; *Dial.-Atl. van Z.-O. Vlaanderen* d. Dr. E. BLANCQUAERT en Dr. H. VANGASSEN ; *Dial.-Atl. van N.-O. Vlaanderen en Zeeuws-Vl.* d. Dr. E. BLANCQUAERT ; *Dial.-Atl. v. Vlaams-Brabant* d. Dr. H. VANGASSEN. Ik dank Prof. Dr. W. Pée die zo vriendelijk was mij een groot aantal gegevens over te maken uit de eerlang te verschijnen Atl. van Antwerpen. Het door hem medegedeelde materiaal, alhoewel het hier niet gans verwerkt wordt, was mij nochtans onontbeerlijk voor een betere kennis van het onmiddellijk aansluitende gebied.

Aalst en het o-gebied (1)

De kaarten van dit gebied bevatten voor de Ndl. *ij* (krijgen) ongeveer een dertigtal gemeenten, voor de Ndl. *ei* (eieren) slechts een twintigtal. De Ndl. *ij* omvat al de gemeenten van de Ndl. *ei* en verder naar het noord-oosten, in Klein-Brabant, nog een groep, die zich uitstrekt in de richting van de Dijle en de Rupel. Met enige goede wil kan men het *o*-gebied bestempelen als een aaneengesloten gebied, met tamelijk grillige afbakening, van ten noorden van Ninove (O. 152) tot in de Rupelstreek ten noorden van Mechelen (K. 330). Gezien in het Nederlands taalgebied een klein eiland. Dit eiland zit over de grootste lengte van zijn grenzen ingesloten door het *a*-gebied, slechts in de Denderstreek leunt het onmiddellijk tegen het *e*-gebied aan. Het zit hier als een wig tussen het *e*- en *a*-gebied.

Zo wij nu een blik werpen op kaart nr. 94 (eieren krijgen) van de Dial.-Atl. van Vlaamse Brabant dan vinden wij in het Leuvense, in de streek van de Dijle en ook nog aan de taalgrens, eveneens *o*-vormen. Zouden deze plaatsen en het *o*-gebied, waarover wij het hier hebben, niet de resten zijn van een oorspronkelijk groot aaneengesloten *o*-gebied met de steden Leuven, Brussel, Aalst,...? Neen dit is totaal uitgesloten zoals verder zeer duidelijk zal blijken.

Er liggen binnen het hier te bespreken *o*-gebied slechts enkele plaatsen van enig belang. In de Rupelstreek heeft Willebroek (K. 320) zijn 15.136 inwoners te danken aan zijn nijverheid (z. Dial. Atl. Kl-Br., blz. 54). Dit kan dialectologisch slechts van belang zijn voor het heden of het worden in de toekomst. Voor de periode, waarover wij het zullen hebben (XVe-XVIe eeuw) mag aangenomen

(1) Daar wij binnen dit gebied volgende varianten aantreffen : $u:\epsilon/u:\epsilon\epsilon/u:\epsilon\epsilon/u:\epsilon\epsilon/\partial:\epsilon/\partial:\epsilon\epsilon/\partial:\epsilon$, wordt dit gebied hier gemakshalve bestempeld als *o*-gebied.

worden dat Willebroek en al de andere plaatsen uit dezelfde streek kleine landelijke gemeenten waren, wat ze meestendeels nu nog zijn. Hetzelfde geldt voor het *o*-gebied in de Denderstreek, op een uitzondering na : Aalst (O. 61). Aalst telt thans ruim 43.000 inwoners, was tijdens het Oud-Regiem de zetel van de Twee Steden en het Land van Aalst. Daar Aalst het enig centrum is in het *o*-gebied van historisch belang lijkt het heel natuurlijk zich af te vragen of de oorzaak van de verspreiding van de *u.ε/u.ε* niet ligt te Aalst zelf. Aangenomen dat er werkelijk een Aalsterse expansie is geweest, dan baart het toch enigszins verwondering dat het Aalsters ligt aan de grens van het *o*-gebied en niet bij machte was naar het westen door te dringen in het aaneengesloten *e*-gebied. Zelfs niet in dorpen aan de grens van Aalst. Zie naar Hofstade (O. 59), Erpe (O. 52), Mere (O. 56), Lede (O. 46). Deze plaatsen grenzen aan Aalst of liggen in de onmiddellijke omgeving, maar behoren tot het *e*-gebied. Tijdens het Oud-Regiem maakten zij nochtans deel uit van het Land van Aalst. Het bestuurlijk-rechterlijk apparaat, het economisch en cultureel leven was hoofdzakelijk afhankelijk van of afgestemd op Aalst. Voor hen was Aalst „de Markt”, de „Stad”. En toch maakten ze de *u.ε* uitspraak van de Aalstenaars niet tot de hunne. Hoe zouden dan gemeenten uit het *o*-gebied in het oosten gelegen, in Klein-Brabant, en die nooit ook maar door de minste band verbonden waren met Aalst, kunnen behoren tot het expansiegebied van het Aalsterse? Voor Willebroek (K. 320), Tisselt (K. 322), Ramsdonk (K. 323), Hombeek (K. 329) en voor talrijke andere uit ditzelfde *o*-gebied in Klein-Brabant was Aalst niets dan een ver afgelegen stad aan de Dender en dan nog moeilijk te bereiken. Noch economisch, noch bestuurlijk, noch cultureel kan er enig verband gevonden worden met Aalst. Daarentegen voor de gemeenten Haaltert (O. 146), Welle (O. 147) en Dender-

houtem (O. 150) lijkt het niet uitgesloten dat het prestige van het nabijgelegen Aalst, benevens de betrekkingen, in- en uitwijkingen, huwelijken, de expansie van de u.s in deze gemeenten in de hand hebben gewerkt. Wij moeten de mogelijkheid van een Aalsterse expansie over gans het o-gebied beslist van de hand wijzen. Wij schakelen dus Aalst uit als expansie-centrum van het o-gebied. Voor een nader lokaal onderzoek van het o-gebied zijn wij nochtans in de eerste plaats aangewezen op Aalst omdat wij voor het huidig dialect zo gelukkig zijn er over een rijk materiaal te kunnen beschikken en omdat het de enige gemeente is uit het o-gebied toegankelijk voor een historisch onderzoek. Er is veel kans toe dat hetgeen wij te Aalst mochten ontdekken ook in mindere of meerdere mate zal gelden voor talrijke andere gemeenten uit het o-gebied.

Wij onderzoeken eerst het huidig dialect aan de hand van PH. COLINET, *Het Dialect van Aalst* (1), E. BLANCQUAERT, *Dialectatlas van Klein-Brabant*, FR. VANACKER, *Syntaxis van het Aalsters Dialect* (1948). Bij dit onderzoek gaat onze aandacht niet zozeer naar het feit dat Ndl. *ei* en *ij* te Aalst zijn samengevallen maar in de eerste plaats naar uitzonderlijke vormen of afwijkingen, die relicten kunnen zijn van vroegere stadia en ons dus historisch materiaal kunnen bezorgen.

Volgens PH. COLINET zijn de Ndl. *ei* en *ij* samengevallen tot *è* (spelling Ph. Colinet), maar tevens vinden wij volgende uitzonderlijke gevallen :

- 1° [ɛ] verkorting in een woord : rēs (rijns) ;
- 2° [æ:] : blèven (blijven, maar ook : bloèven), verder in : klèn en : gezèd. In de verkortingen steeds [æ] : pèpken, nèpt, e. a. (blz. 19, § 7, 6°) ;

(1) *Lewense Bijdragen*, 1e Jg., 1896.

3° [ɑ] gevolgd van *j* in : **vajand, bajord, wajer, gajer, zajer**. Ook in de verkorting : **shant** (schijnt).

In de Dial.-Atl. van Klein-Brabant (blz. 77-78) vinden wij voor Ndl. *ei* en *ij* : **u.ə/u.** en **u:æ**, met volgende uitzonderingen :

1° [ɛ] met *j* in : **gɛjər** ;

2° [æ], verkorte vormen in : **mæne vrintʃ - zæne vijər - mæ** enz. en als **æ: in : klæ:n - i:wægæt - tmæ:sə** ;

3° [ɑ] met of zonder *i*-element of volgende *j* : **ai bakt - gajər/ga.ər - wajər**.

En bij Fr. Vanacker :

1° [e:], in : **ze: (zij)** (blz. 30) ;

2° [æ.] in : **gezæ.d - blæ.vən** (blz. 21) - **atæt** (blz. 39) - **klæ.m bedəkəs** (blz. 16) ;

3° [ɑ], [ɑi] in : **bain** (bijeem) (blz. 27) - **baer** (bij hen) (blz. 33) - **va klainz avu:n** (van kleins af aan) (blz. 103).

Meer dan waarschijnlijk zijn al deze uitzonderlijke vormen relictten uit vroegere stadia. De meeste hebben hun behoud te danken aan de verkorting, mogelijk ook aan een veelvuldig gebruik, als bvb. de pronomina en het ww. *blijven* (bij Vanacker tientallen vbb. met *blijven*). Nemen wij nu voorlopig aan dat deze stadia chronologisch op mekaar volgen dan komen wij tot de volgende voorstelling :

Voor de Ndl. *ei*

Over het vermoedelijk oudste stadium : *e.i* of *ɛ.i* zijn er geen bewijsplaatsen in het Aalsters. Wel hebben wij : **klæ:n - i:wægæt - tmæ:sə** - e. a., die in het Aalsters een enigszins aparte plaats innemen. Zij zijn monoftongisch, en waarsch. is hieraan het behoud van **æ:** te danken. Het lijkt nochtans aannemelijk dat zij oorspronkelijk samengingen met een **æ.i** of **æ.ə/æ:**. stadium in het Aalsterse. Opvallend is dat wij in de omgeving van Aalst, voor Ndl. *ei* : **æ:** en **æ.ə** aantreffen. Een **æ:** of **æ:i** of **æ.ə** stadium mag

met grote zekerheid aangenomen worden voor Aalst. In *bajord* en : *va klainz avu:n* vinden wij de volgende periode of de *a*-periode. Ten slotte het huidig dialect : *u.ə/u.ə*.

Aldus krijgen wij voor Ndl. *ei* : *æ.i/æ:* > *a.i/a.* > *u.ə/u.ə*.

Voor de Ndl. *ij*

Vermelden wij eerst de straatroep *shèreslîp* (Ph. Colinet), waarin de oude *î* nog bewaard is gebleven. De vormen : *res* (Ph. Colinet) - *gējər* - zijn relicten uit een *ε*: periode. De woorden : *pèpken, nèpt, maenə - blæ:vən - etc.* zijn getuigen van een *æ.ə/æ:* stadium. In het volgend stadium gaat het Aalsters samen met West-Brabant naar *a.i/a:*, vbb. : *vajand, shantj* (Ph. Colinet) - *ai bakt - gājər/ga.ər - wājər - bai:n -*

De relicten zijn voor de oudste stadia eer zeldzaam, voor de jongere overvloedig. Overzichtelijk, voor de Ndl. *ij* : *i* : > *ε* : > *æ:/æ.i/æ.ə* > *a:/a.i/a.ə* > *u:/u.ə/u.ə/u.ə*

Zo wij deze ontwikkeling willen illustreren met de passus uit de dialect-atlassen (1) : „eieren krijgen”, dans komen wij tot volgende stadia : 1° *æ:(ə)rə kri:gen* 2° *æ:(ə)rə kræ:gen* 3° *æ:(ə)rə kræ:gen* - of : *kræ.əgen* 4° *a:(ə)rə kra:(ə)gen* 5° *u.ərə kru.əgen* -

Het 2° en 3° stadium vinden wij ten westen, of in de omgeving van Aalst. Slechts in het 3° stadium vallen te Aalst Ndl. *ei* en *ij* samen. Van af het 4° stadium gaat Aalst samen met West-Brabant. Hier moet dus werkelijk een historische grens liggen tussen Oost en West, tussen het Hertogdom en het Graafschap. Op het 5° stadium komen wij verder terug.

Het huidig dialect verschaft ons een inzicht in het meest waarschijnlijke historisch verloop van de Ndl. *ei* en *ij* in

(1) Zonder rekening te houden met de andere klanken.

het Aalsters. Aan de hand van archiefmateriaal zullen wij verder deze evolutie nauwkeurig in de tijd situëren.

Het bewijsmateriaal komt uit de stadsrekeningen (1) en uit de schepenboeken :

a. Ndl. ij als ey (2)

„trecht van den duerlijt vande nieuwe speye” (Stadsr. 1576-77) — „aengaende den deúrleyt van der spúye tot hofstade” (Stadsr. 1589-90) — willem wijngaert (Stadsr. 1569-70)/willem weijgaert (Stadsr. 1589-90) — willem wijgaert/willem weijgaert (Stadsr. 1590-91) — den huysier gheyselin/franchois ghijselinck huysier (Stadsr. 1589-90) h(endri)c orijs (2×)/h(endri)c oreijs (3×) (Stadsr. 1591-92)/hendric arijs (Stadsr. 1594-95) — causijde (stadsr. 1589-90)/causeyde (Stadsr. 1591-92) — hendrick van bijgaerden (Stadsr. 1586-87)/hendric van beijgaerden (Stadsr. 1591-92) — vreyheyt (Stadsr. 1590-91) — vrijheyt/bevryden/bevryen (Stadsr. 1591-92) — wouter denijs ende pieter deneijs (Stadsr. 1591-92) — brauwereye (Stadsr. 1594-95) — matheys de wilde (Stadsr. 1594-95) — matheus verreyt/

(1) A. R.A., Rekenkamer, Stadsr. Aalst, periode : 1567-1620. Eenzelfde rekening is gewoonlijk van dezelfde hand. Een groot aantal handen komen aan de beurt van 1588 tot 1599 zijn er vier of vijf verschillende handen. Dit wordt duidelijk waar wij lezen : „den seluen (= griffier) van tmaeken deser Rekeninghe ende noch twee daer wte te doen maecken es betaelt voor trecht gheconstumeert 32 L. p.” (Stadsr. 1589-90). De griffier is de steller van de oorspronkelijke rekening. Hij laat dit register tweemaal overschrijven, verm. door zijn scribent of helper of door een scribent ter plaatse. Van de drie exempl. zijn er, ten hoogste, twee bewaard gebleven (Staatsarchief Aalst ; A. R.A., Rekenkamer).

(2) JACOBS, in *V. M. K. V. A.*, 1919, blz. 242, vermeldt volgende bewijsplaats uit : DE POTTER en BROECKAERT, *Geschiedenis van Aalst*, 2 D., blz. 50, voetr. 2 : „onder synen clynen zeghele” (Stadsr. 1406-07). De passus bij DE POTTER en BROECKAERT komt niet voor in de stadsr. van 1406-07 maar in deze van 1405-06. De oorspronkelijke lezing is : „onder sinen cleinen zeghele” (1405-06). Een samenvallen van *ei* en *ij*, reeds in het begin van de XVe eeuw is uitgesloten voor Aalst.

mathijs verrijt (Stadsr. 1601-02) — reinschen wijn (3×) (Stadsr. 1599-1600) — clooster van beygaerden (StA.A., nr. 683, schepenb. 1592-93) — kendt ende leydt(e geschraapt) (Idem, idem).

b. Ndl. ei = ij

gratuitijt/gratuiteyten (Stadsr. 1590-91) — quantiteitj/quantitijt (Idem 1591-92) — om te reysen (Stadsr. 1589-90)/om te rijsen (Idem 1591/92)/ghereyst (Idem 1591-92) — telcker reijse (Idem 1587-88)/drij rijsen (Id. 1594-95) — seer weynich (Idem 1589-90)/wijnich (Idem 1592-93).

c. Ndl ij = ay

Hendrick van den bijgaerde (Stadsr. 1569-70) — hendrick van bijgaerden (Stadsr. 1586-87) — we(duw)e van hendric van baygaerden (Idem 1590-91) — hendrick van(den) beygaerden (Idem 1591-92) — heyndrick van baygaerde (Id. 1596-97) — wed. hc. van baijgaerden (Idem 1597-98) — h(endri)c van bijgaerden (Idem 1599-1600).

BESLUIT. — Op grond van a, b, c zijn aan het einde van de XVIe eeuw de Ndl. *ei* en *ij*, in het Aalsters samengevallen en hebben samen het *a*-stadium bereikt.

In verband met het *a*-stadium dient hier nog aangestipt dat *ay* spellingen, voor thans Ndl. *ei*, meer en meer voorkomen in de stadsrekeningen :

Beiaard : beyaerder (Stadsr. 1587-89), bayaerdere (Idem 1590-91), het baeijaerden (Idem 1597-98). **Kapitein** : capitain (Idem 1569-70). **Domein** : demainen (Idem 1569-70). **Pasteibakker** : pastaybackere (StA.A., nr. 683, Schepenb., 1592-93). **Romein** : marie filia Romains (Stadsr. 1585-86), Romeyn de vischere (Idem 1590-91), Romain de visschere (Idem 1591-92), Romijn de visschere (Idem 1622-23). **Schalmeier** : schalmeyers (Stadsr. 1590-91), schalmayers

(Idem 1601-02). **Spei** : spaye (Stadsr. 1680-81), speye/speyreep (Idem 1585-86), spaeye (Idem 1586-87). **Keiberg?** : caeynberch (Schepenb. 1592).

Het doordringen, in de volkstaal, van de *a.i/a.ə/a:* voor Ndl. *ei* en *ij* kan slechts het gevolg zijn van een langzaam proces, waarvan het begin, te Aalst zoals in tal van andere plaatsen, opklimt tot de eerste helft van de XVIe eeuw. In de loop van de XVIe eeuw bereikte het Aalsters het reeds hierboven vermelde 4° stadium (*a.ərə kra.əgən*). Het 2° en 3° hierboven vermelde stadium moeten dus ouder zijn. De toestand omstreeks 1500 was zoals wij hem nu nog terugvinden in plaatsen uit de omgeving van Aalst : Lede (O. 46), Hofstade (O. 59), Erembodegem (O. 65). Naar het einde van de XVe eeuw was er in het Aalsters nog gedeeltelijk een duidelijk onderscheid tussen *ei* en *ij*. In de loop van de XVIe eeuw verdween dit onderscheid.

Voor de thans heerschende uitspraak : *u.ə/u.ə* vinden wij een merkwaardige getuigenis van de scribent van de stadsr. van 1591-92. Hij weet niet dat de gebruikelijke spelling van het woord gruis, in alle stadsr. : gruyts is. Hij schrijft driemaal grijs : „zeker steengrijs bij de pondstraetpoorte” en driemaal greijs : „int weeren van den greijse”. Dergelijke opvallende afwijking is slechts mogelijk zo hij, in zijn dialect, weinig of geen verschil meer hoort tussen *ui* en *ei/ij*. *ui* en *ei* en *ij* zijn ten slotte alle drie *o*-klanken geworden. En wij vinden nog een bewijsplaats van dezelfde hand : „St jooris gulde van(den) (edelen?) crysbooge (kruisboog). En hetzelfde vb. ook in de stadsr. van 1592-93.

Deze toestand vinden wij terug in het huidige Aalsters (1) : cfr *kru:əsən* (kruisen) en : *vu.əvən* (vijven). Bij VANACKER

(1) *Dialect.-Atl. Kl. Br.*, blz. 77-78.

(o. c.) : *atv.st* (altijd) - *u.st* (uit) - *bruan/pluam* - en *sXilerue* (schilderij), etc...

Mits zekere lichte nuances hebben wij omstreeks 1600, voor het Aalsters : *ei* = *ij* = *ui*.

Dit afglijden van *ei* en *ij* naar een *o*-diftong is een afwijking van de in de XVIe eeuw binnengedrongen norm. De *a.i/a.ə* voor Ndl. *ei* en dan voor *ij* treden reeds in de XVIe te voorschijn in teksten te (1) Antwerpen, Brussel, Mechelen (2), Leuven Tienen, e. a.

De *a.i* norm kon in het Aalsters geen stand houden. Hij kreeg een concurrent in de *u.ə/u.ə*, die er in gelukte gans de *ei* en de *ij* te veroveren op een groep uitzonderingen na als *wajər* e. a. Waarschijnlijk zijn de enigszins „doffe” uitspraak van de *a.* en de contaminatie met de *ui* hieraan niet vreemd.

Overzichtelijk hebben wij voor het Aalsters (3) :

	<i>ei</i>	<i>ij</i>	<i>ui</i>
XV ^e -XVI ^e	<i>æ.(ə)</i>	<i>ɛ.(ə)/æ.(ə)</i>	—
XVI ^e -XVII ^e	$\left\{ \begin{array}{l} \mathbf{a.(ə)} \\ \mathbf{u.ə} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \mathbf{a.(ə)} \\ \mathbf{u.(ə)} \end{array} \right.$	$\left. \vphantom{\left\{ \begin{array}{l} \mathbf{a.(ə)} \\ \mathbf{u.(ə)} \end{array} \right.}} \right\} \mathbf{u.ə}$

Het *o*-gebied splitst zich in twee groepen. Een eerste groep waarin de Ndl. *ei* en *ij* zijn samengevallen en een tweede waarin dit niet — of zeer fragmentarisch — gebeurde (z. kaarten).

Eerst een woord over de eerste groep. De *u.ə* of *ɔ.ə* is in deze plaatsen van het *o*-gebied, in Vlaanderen en Brabant, maar het dichtsbij Aalst gelegen, even sterk — zoniet sterker — doorgedrongen dan te Aalst zelf. Sporen van de

(1) H. VANGASSEN, *Bouwstoffen tot de historische taalgeografie van het Nederlands, Hertogdom Brabant*.

(2) Voor Mechelen z. H. VANGASSEN, *ï* in het Mechels (*Handl. Kon. Com. Top. Dial.*, XXVI, 1952, blz. 73-75).

(3) *æ.(ə)/a.(ə)* enz. ook wel als : *æ.i/æ.ɛ* en *a.i/a.ɛ*. De haakjes wijzen op monoftongering (in sommige woorden) en diftongering (in oudere w.).

æ.ə en **a.ə** beperken zich tot enkele pronomina en verkortingen zoals : **a** (hij) - **gæln** (gijlieden) - **klænte** (kleintje). Het zijn de plaatsen : Denderleeuw (O. 148), Denderhoutem (O. 150), Hekelgem (O. 153), Teralfene (O. 155), Pamel (O. 158). Blijkbaar liet de **a.ə** als norm zich minder gevoelen. Het afglijden van de **a**. naar een *o*-vocaal drong er gemakkelijker binnen.

Al deze plaatsen liggen ten westen en ten zuiden van Aalst. Stilaan wordt de toestand anders naar het noordoosten. Herdersem (O. 60), Moorsel (O. 62), Baardgem (O. 63) sluiten eveneens zeer dicht bij Aalst aan, maar toch vinden wij er reeds als **a:ə** : **ra:əp**. En Wieze (O. 58) kent nog : **χəvυ.ərɫa.ək** - **tsχufta.ət** - Buggenhout (I. 273), heeft nog **za.əlɲ** ; en Malderen (I. 274) : **sχra:ənwærəkər** - Gaan wij meer naar het noorden, te Baasrode (I. 260a), belanden wij reeds in een menggebied met **va.əvən** - **wa.ən** - **la.əzəme.l** - en : **pu.ən** - **fu.ən** - enz.

In de tweede groep van het *o*-gebied, die zich uitstrekt tot in de streek van Rupel en Dijle is de Ndl. *ei* doorgaans **a.ə** of **a:** en voor de Ndl. *ij* hebben wij : **υ.ə/υ.ɛ/υ.æ**. Bv. te Impde (O. 70a) : **wa:** (weide) en voor Ndl. *ij* : **ru:əp** ; te Kapellen (I. 324) : **spra:** - **ru:əp** ; te Ramsdonk en andere plaatsen (z. kaart), dezelfde toestand. Maar in al deze plaatsen zijn er sporen van een beperkt of gedeeltelijk samenvallen van *ei* en *ij*, bv. Impde (O. 70a) : **gəva:və/wa:** (weide), Ramsdonk (K. 323) : **klam** (klein) - **ta:ət** - Opvallend is ook de tendenz tot diftongeren in al deze plaatsen. Dit alles wijst er duidelijk op dat in deze groep Ndl. *ei* en *ij* vroeger evengoed als nu verschilden. De poging tot samenvallen mislukte, beperkte zich tot enkele woorden.

Er is verder in de Brabantse grensstreek nog een klein *o*-eiland (z. kaart : eieren). Gans in tegenstelling met de noordelijke *o*-groep in Klein-Brabant is hier de *ei* een **υ:ə** of **ɔ:ə** geworden, terwijl zij voor de Ndl. *ij* de oudere

toestand, nl. *æ:* of *ɛ.ə* hebben bewaard met uitzondering van Herne (O. 275) met *a.ə* voor Ndl. *ij*.

Ninove in het a-gebied

De *a.ə/a:* is te Ninove (O. 152), in vergelijking bij de andere dendersteden, het radicaalst doorgedrongen. Buiten een groep relictten en uitzonderlijke gevallen bestrijkt de *a.ə/a:* gans de omvang van de Ndl. *ei* en *ij*. Ninove sluit thans onmiddellijk aan bij het Zuid-West-Brabantse blok.

Ten westen van Ninove, reeds in de onmiddellijke nabijheid van de stad is de toestand gans anders. De grenslijn voor Ndl. *ei* ligt enigszins verder ten westen dan voor Ndl. *ij* (z. kaarten). Het platteland ten westen van Ninove vormt een blok tegenover Ninove en het gebied ten oosten.

De Ndl. *ei* en *ij* luiden te Ninove : *a.əʒər* (ijzer) - *ka.əʒər* (keizer), enz. en als monoftong in de auslaut : *wa:* (weide) - *bravəra:* (brouwerij).

In een aantal woorden hebben wij nog *i:*. Het gaat hier in enkele gevallen om relictten, in andere is het behoud — of binnendringen — van de *i:* blijkbaar onder invloed van de Franse vorm gebeurd : *bi:tərkəs* (bijterkens, tandjes, kindert.) - *o:* *gi:* (oh... gij!) - *sʰɛ:rəsli:p* (straatrop) - *stifʰɛnu:gəlt'* (stijf genageld, stevig genageld, ambachts-taal, opgetekend uit de mond van een Ninooftse schrijnwerker) - *bi:zn* (bijzen, snel wegrennen) - *vli:m* (vlijm) - *bələvi:n* (pollevijn) - *əm bi:kən* (bijtje)/*əm ba:nəm bi:əkərf* (bijenkorf) - *i:vər/a.əvər* - *ti:gər/ta.əgər* - *kærəbi:n/kæra'bi:n* - *ʒyʒə'mimə* (jasmijn, hier Fr. lilas) - *par'ti:/par'ta:* (differentiëring in bet.).

Als relictten uit een *ɛ:* periode : *blə:vən* - *nɛ:pən* - *grɛ:zn* (grijnzen) - *vərtɛjən* (vertijden, bedriegen bij het kaartspel, niet volgen als men wel kan en moet), en het part. van *vra:m* (vrijen) : *gəvrɛjən* - *rɛnʃə wa.ɪn* (Rijnse wijn). De

verkorting van Ndl. *ij* weifelt tussen *a* en *æ* : *a* vlatf (hij vleit) - *a* rætſ (hij rijdt). De *æ*-verkorting werd — en wordt — verdrongen door [*a*].

Voor de Ndl. *ei* zijn voor de vroegere uitspraak minder relicten. Misschien : *zɛ:sn* (werkw. zeisen, tegenover subst.) : *zɑ.əfə* - *gæ:stɛrn* (gensteren, geinsteren) - *mɛ:sn* - *pɛ:zn*. De verkorting van Ndl. *ei* is steeds [*a*].

Op grond van het huidig Ninoofs komen, voor de Ndl. *ij*, volgende perioden : *i* > *ɛ* : > *æ./æ.ə* > *a.ə/a* :

Voor de Ndl. *ei* : *ɛ.ə* > *æ.ə* > *a.ə/a* :

Slechts in de laatste fazen kan er sprake zijn van een volledig samenvallen van *ei* en *ij*.

De laatste faze was reeds een totaal voldongen feit in de tweede helft van de XVIe eeuw, zoals het archief-onderzoek onweerlegbaar zal bewijzen (1) :

a. Mnl. *i* als *e/ey*

De oudste bewijsplaats in de stadsr. van 1403-04 (2) : „twee yserne sceyuen daer de ketene van der valbrugge ter brabant poerte up loopt” — „an de beghenen gracht (Stadsr. 1456-57) (3). Onduidelijke bewijsplaats, de scribent plaatste boven de *e* (= *ij*) een streepje. In de rekeningen van de Abdij zijn er voor de XVe eeuw ook enkele bewijsplaatsen : heynen den deyn (1436-37), elders steeds : de dijn — lise screyners (Schrijners) (1475-76) e. a. J. J. Jacobs (4) citeert uit het archief van de Abdij : „Kye-

(1) Bronnen : A. RA., Rekenkamer, stadsr. van Ninove : 1390, 1398 en van 1403 (met lacunes) tot 1640. RA. G., Ninove, nrs. 635 en volgg., schepenboeken, ab a^o 1513-26. Idem, Kerkrek., ab a^o 1523 (met lac.). Idem, nr. 584, Staat van Goede, a^o 1583. Idem, Ninove, Abdij van S. Cornelis, rekeningen 1428 tot 1480 (met lac.).

(2) Klerk : Johannes Pieters, er zijn Pietersen te Ninove in de XVe eeuw.

(3) Klerk : Joos de Klerk (1415-74), stadsr. in deze periode van verschillende handen.

(4) J. J. JACOBS, *Diphthongering van Westg.* *i*, in *V. M. K. V. A.*, 1919, blz. 242.

brugghe" naast „keyebrugghe". Dit is de Kiebrugge te Pamel, gew. gespeld *ie* of *ye*, geen Westg. *i*. De rekeningen van de Abdij zijn alle van de hand van Simon van Vlassenrode, clericus, naam totaal vreemd te Ninove. Aan het slot van de stadsr. van 1499-1500, in een nota vande commissarissen : „in gebruck seyn suellen". Naar alle waarschijnlijkheid niet uit de pen van een Brabander. In de XVIe eeuw worden de bewijsplaatsen talrijk : gheseyn (heeft gezien)/rensguldene/arbijter (arbitre). geassimileerd aan de Ndl. *ij*/arbeyter (= arbiter) (Scheppenb. 1513-26) (1) — weduwe van blijenberghe/weduwe van bleyenberghe (Kerkr. 1523) (2) — deyseren staken (Stadsr. 1526-28) — antheunis cattedeyn (Stadsr. 1551-53) — teyckene (het ijken) (2×) (Stadsr. 1574-76) — een pinte rensch wijn/specereye (Nin., nr. 584, Staat van Goed, 1583) — Quinteyn/pieter de deyn (2×) (RA.G. nr. 293 a^o 1589-90) — de pottereye/naest de pastoreye/over de dreye swerden (Hn.) (Kerkr. 1597-98).

b. Ndl. ei als ay en aey

Tal van woorden van Romaanse oorsprong (of onder de invloed van het Romaans) worden bijna uitsluitend met *ai/ay* soms met *aey* gespeld, uitzonderlijk ook met *ey*. Dit reeds van in het begin van de XVe eeuw. Het zijn de woorden : Calays, capitain, castellain, domainen, fayt, lakay, payse, payment, saysoene, souverayn, e. a. In de XVIe eeuw worden ze nog talrijker en er komen hierbij ook woorden van Germaanse oorsprong. Er zijn honderden bewijsplaatsen. Hier een overzicht (Romaans en Germaans): willem van dale alias de mayer (Stadsr. 1526-28) — mayeren (meien en strooisel) (Kerkr. 1527-28) — bayaerdene

(1) Van de hand van de griffier, Janne Ghyselins, of van zijn klerk, Adriaen van der Zalen (v. Ninove).

(2) Kerkr., gewoonlijk geschreven door een stadsklerk.

(Stadsr. 1528-30) — mayscote (Meischuld) (1) — ayercoeke (in de volgende rek. steeds met *ay*)/mayere van heerlichove (Stadsr. 1530-31) (2) — Jan haiboom (Heiboom) (Stadsr. 1531-32) (3) — voer eene haye/van der heyden omme den calchijders/up damayvelt (Hameideveld te Nin.)/aychem Eichem, bij Nin.)/van der spaye (spei) (Stadsr. 1536-38) — hase pastayen (cfr Jan pasteijsken, Kerkr. 1523)/brucssche (Brugse) tannayten/claes den may (Stadsr. 1538-40) — ayeren/aerbayters (arbeiders) (Kerkr. 1549) — Pieter beys pieter bays/schottayman (Fn., ook : Schotteyman) (Schepenb. 1559-60) — damaeyvelt (Hameideveld) (Kerkr. 1576) — Cornelis de schaeyere (ook Scheyere) (Kerkr. 1589).

c. Ndl. ei = ij

Voor het eerst in 1513-26 verwart een scribent „arbitet” met „arbeider” (z. boven). De scribent van de stadsr., Pieter Warants, begaat omgekeerd dezelfde fout : „betaelt den aerbijters (arbeiders) up den werf” (Stadsr. 1553-55). In de Stadsr. van 1555-57 schreef men boven de *ij* een *a* : „betaelt den aerbijters up den werf”. Verder men vergeelijke : payne (Schepenb. 1553-26)/peyne ende arbeyt (Stadsr. 1540-43)/ter causen van pijn ende aerbayte (Schepenb. 1547-48). Kan men treffender bewijsplaatsen vinden? Er zijn in de XVIe eeuw nog talrijke bewijsplaatsen met : waerhijt/beleghitijt/quantitijt, etc...

De talrijke vbb. met *ay/aeey* voor Ndl. *ei*, reeds in het begin van de XVIe eeuw, terwijl er nog geen enkel dergelijk vb. is met *ij*, bewijzen dat de Ndl. *ei* reeds *a.e/a*: was

(1) H. VANGASSEN, *Keur van Herlinkhove*, in *Land v. Aalst*, Jg. IV, blz. 193.

(2) Klerk : Adriaen van der Zalen (Ninoofse familie).

(3) Klerk : Pieter Warents, Ninoofse familie (schepenen, hosteliers, kooplui), schilderde ook taferelen voor de ommegang. De kerkr. van 1529-30 (Handt. aan het slot) zijn van zijn hand en de stadsr. van 1531-32 en van 1534 tot 1557.

in het Ninoofs terwijl de Ndl. *ij* nog $\varepsilon.i$ of $\varepsilon:$ was. Maar reeds voor de troebelen in de XVIe eeuw waren *ei* en *ij* samengevallen tot $a.\varepsilon/a:$ - Stippen wij hierbij aan dat voor de Ndl. *ei* > *ai* invloed van het Romaans waarschijnlijk is.

De bewijsplaatsen van een totale overgang van *ei* en *ij* naar $a.i$ of $a:$ worden in de XVIIe eeuw steeds talrijker, ten slotte ontelbaar. Hier nog enkele vbb. : „anthonis de Four aijcker (ijker) (Stadsr. 1630-32) „over den pacht van de tapperaij (tapperij) (Stadsr. 1632-34).

Het volledig samenvallen in de volkstaal van *ei* en *ij* heeft, op de duur, onvermijdelijk een invloed op de schrijftradities tot gevolg, zo dat, in sommige locale teksten, de spelvormen *ey* en *ij* kriskras door mekaar lopen. Ten slotte spelt men even goed : *y*, *ey*, *ay*, *aij* in plaats van *ij* en *ij*, *y* voor *ei*. Andere scribenten houden de traditionele spelling in ere.

Op grond van a, b, c :

Ndl. *ei* : Einde XVe-begin XVIe : $a.\varepsilon/a:$ (1) ;

Ndl. *ij* : Einde XVe : $\varepsilon.i/\varepsilon:$ > XVIe : $a.\varepsilon/a:$.

Slechts in het laatste stadium zijn *ei* en *ij* volledig samengevallen.

De Ninoofse toestand uit het begin van de XVIe eeuw vinden wij terug, in het westen, aan de poorten van Ninove, te Outer (O. 145). Voor Ndl. *ij* gewoonlijk : $\varepsilon:$; maar ook reeds : $ma:$ (mij) - $mæne$ (mijne) - $tæ:t$ (tijd).

Voor Ndl. *ei* : $spra:$ - $a:rə$ - Dus hier ook reeds de $a:$ voor *ei* en sporadisch voor de *ij*. Net het stadium doorgevoerd te Ninove in het begin van de XVIe eeuw.

Gaan wij wat verder naar het westen, naar Voorde bv. (O. 219), dan hebben wij een nog „ouder” stadium : $\varepsilon:$ en $\varepsilon:$ - Er is echter tussen Ninove, Outer en Voorde geen

(1) Het tweede element van de diftong onzeker, mogelijk : $a.i$ en met verdoffing $a.\varepsilon$; in de auslaut : $a.i$ > $a.\varepsilon$ > $a:$.

synchronische ontwikkeling. De tradities in landelijke gemeenten evolüeren langzamer. Terwijl Ninove reeds overhelde naar *a:i* waren deze landelijke plaatsen nog volop aan het worstelen met de oude *i*, volgens reeds — van uit Ninove bezien — verouderde normen. Men kan, bij dit verschijnsel, denken aan een geografische-fonetische aanpassing, geleidelijk van het oosten naar het westen. Het kleine Pollare (O. 221), aan de grens van Ninove, en waar wij onmiddellijk „contaminatie” met Ninoofse toestanden verwachten, heeft overal *a.ə/a:* met nog enkele sporen van evolutie naar deze *a.ə/a:*, in de pronomina : *mæne - zæn* - De evolutie bereikte er nog niet haar volle omvang zoals dit te Ninove wel het geval is.

Daarentegen naar het oosten toe, Meerbeke (O. 233), thans Oost-Vlaanderen, vroeger Brabant, vertoont de volledigste overeenstemming met Ninove.

Aldus ligt de stad Ninove aan de grens van het *a.ə/a:* gebied, als een Brabantse voorpost op Vlaamse bodem (1).

Geraardsbergen en het a-e-gebied

Alvorens de huidige toestand in het Geraardsbergs (O. 228) nader te bespreken geven wij eerst de bewijspplaatsen uit het archief (2).

Opvallend zijn hier ook als in tal van andere steden de *ay/ae*y spellingen hoofdzakelijk in woorden van Romaanse oorsprong. In 1401 (Rek O. L. Vr. Hosp.) vinden wij :

(1) Natuurlijk slechts voor het bestudeerde verschijnsel.

(2) Bronnen : A. RA., Rekenkamer, stadsr. van Geraardsbergen (van 1573 tot 1620). — RA. G., Rentboeken O. L. Vr. Hospitaal : 1328, 1401, 1406. — Idem, Rekeningen O. L. Vr. Hospitaal van 1555-1609. — Idem, Geraardsbergen, Rekeningen Lazarij (van 1522 tot 1527). — Idem, Geraardsb., nr. 412, Staat v. Goede (reg.) 1563-1601. — Idem, nr. 1600, Vonnisboeken, a° 1523. — Idem, nr. 1569, Rek. Kerkmeesters, a° 1609-1616.

„putsemaeyn, Welke ook etymologisch de betekenis van deze plaatsnaam (te Geraardsbergen) moge wezen, hoofdzak is dat de vocaal lokaal geassimileerd wordt aan de *ei* : putsemain (Stadsr. 1578-79) — putsemeyn (Rek. Hosp. 1576-79) — in de pitzemeijen (St. v. Goede 1579). Voor de uitspraak van putsemaeyn (1402) cfr in dezelfde bron : Waeyenberghe. Blijkbaar heerste er toen reeds een zekere dubbel-vormigheid van de Ndl. *ei* als *a.i* en *ε.i*. Hetzelfde verschijnsel met : cappitain (Stadsr. 1573-74)/cappiteynen (Stadsr. 1578-79) — fonteyne (Stadsr. 1579-80), fontaine (Stadsr. 1586-87), met de familienaam : Jan hayman (Stadsr. 1597-98), Jan heyman (Stadsr. 1590-91), ook nog : Jan gayline (Rentb. Hosp. 1328)/Rasen gaylinghe (Rentb. Hosp. 1401)/Claes gheylinx (Idem 1406).

Alhoewel de vbb. minder talrijk zijn dan voor Ninove blijkt dat, naar alle waarschijnlijkheid, de *a.i* van in de XIVe eeuw reeds binnendrong in de volkstaal, in Romaanse en in Germaanse woorden. In de XVIe eeuw was deze evolutie reeds ver gevorderd want niet alleen de Ndl. *ei* wordt verdrongen door *a.i* maar ook de Ndl. *ij*, die oorspronkelijk in het begin van de XVIe eeuw nog *ε*: (of, minder waarschijnlijk : *ε.i*) klonk was op het einde van de XVIe reeds *a.i* of *a:*.

a. Ndl. *ij* als *ey*

ter pryseyen (Vonnisb. 1523) — drij een half douseijne serveeten (St. v. Goede 1578) — pillereyen (Fr. pilleries) (Stadsr. 1579-80) — lieuen van haute schrenmakere (gew. : scrijnwerckere) (St. v. Goede 1585) — ghepeijnt haerlieder cost ende nootdorst te winnen (Rek. Hosp. 1581-88) (1) —

(1) In de Rek. van het Hospitaal wordt het loon voor het schrijven van de rek. ieder jaar vermeld. Dit loon is afhankelijk van de omvang van de rekening. Zij kan dus noch het werk van de moederoverste, noch van de hand van een zuster zijn.

wijn acceijzen (gew. : accijsen) (Rek. Hosp. 1595-96) — een stucxken reijnschen wijn/mits eijserwerck/in de brauwereije (Rek. Hosp. 1598-1601) — een hanghen d' eysere (St. v. Goede 1602) — jan van der meijnsbrugghen/ pauwels van der meijnsbrugghen (gew. Mijnsbrugghen) (Rek. Kerkmeesters 1616).

b. Ndl. ei = ij

Matheus vilijns (gew. Vilains en Vileyn) (Rek. Hosp. 1574-75) — van de gnetijt (= generaliteyt?) (Stadsr. 1597-98) — vuer (= over) zijnen aerbijt (2×) (Rek. Hosp. 1604-06) — Gillis wijns (Gew. : Gillis weijns) (Stadsr. 1614-20).

c. Ndl. ij = ay

om hemden lijwaet (2×)/wit laijwaet (1×) (St. V. Goede 1599-1601).

Op grond van a, b, c : De *a.i/a:* voor Ndl. *ij* drong in de loop van de XVIe eeuw binnen in het Geraardsbergs. Het is waarsch. reeds zo goed als een voldongen feit aan het einde van de XVIe eeuw.

Volgens het materiaal is deze evolutie :

Ndl. *ei* : XIVe-XVIe eeuw : *a.i*;

Ndl. *ij* : XVIe eeuw : *ε:/ε.i* naar *a:/a.i*.

Het thans te Geraardsbergen gesproken dialect kent voor de Ndl. *ei* en *ij* een dubbele uitspraak nl. *ε.ɾ/ε:* en *a.ɾ/a.:/a:* - Vbb. uit de Dialect-Atlas van Zuid-Oost-Vlaanderen (blz. 416-418) : *zēn zē* (zijn ze)/*za.ɾ.nzē* - *vε.ɾ.f prε.ɾ.zn/ va.ɾ.f pra.ɾ.zn* - *van:* *ε.ɾ:* (van een ei)//*a.ɾ:*.

Het blijkt dat deze „dubbele” uitspraak van *ei* en *ij* hoofdzakelijk van locale aard is (1), bovendien wordt de *a.ɾ* beschouwd als „plat” (2). De zegslieden zullen niet de

(1) *Z. Dial.-Atl. v. Z.-O.-Vl.*, aant., blz. 420.

(2) *Idem*, zin nr. 85.

enige Geraardsbergenaars zijn om er zo over te denken. Het volstaat hier aan te stippen dat inwoners de *a:* in discredit brengen. Er kan absoluut niet aangenomen worden dat de *a:* de *ɛ:* volledig verdrong en dat nadien de *ɛ:* opnieuw te voorschijn trad als dubbelvorm. Gewis de *a:* drong binnen maar gelukte er slechts in op te treden als dubbelvorm nevens de *ɛ:*. Het samenvallen van Ndl. *ei* (als *a:*) en Ndl. *ij* (als *a:* en *ɛ:*) bracht met zich dat ook *ɛ:* vormen optraden voor de Ndl. *ei*. De *a.ə* voor Ndl. *ij* was te Geraardsbergen minder sterk dan te Ninove. Blijkbaar geven mensen uit de burgerij te Geraardsbergen de voorkeur aan de *ɛ:*, alleen maar omdat zij geloven dat de *a:*, vooral thuis hoort in de volkswijken.

Plaatsen wij nu de stad in haar omgeving dan zien wij dat voor de Ndl. *ij*, Geraardsbergen en het platteland absoluut geen homogeen gebied vormen. In de nabijheid van de stad, te Onkerzele (O. 228a) is Ndl. *ij* overwegend *æ:* maar wij vinden er ook reeds de *a:*, bv. in *bla.i* (blij) - *ma.i* (mij). Van dubbelvormigheid is hier geen sprake. Aan de poorten van de stad, Overboelare (O. 230), kent voor Ndl. *ij* slechts *ɛ:* en *æ:*. Te Ophasselt is de toestand nog regelmatig, voor *ij* steeds *ɛ:*. Hier ook weerspiegelen de landelijke gemeenten de toestand te Geraardsbergen van omstreeks 1500. Voor de Ndl. *ij* sluit Geraardsbergen niet aan bij het Z. W. Brabants *a*-gebied. Er ligt ten oosten van Geraardsbergen een groep gemeenten met *æ:* en *ɛ.ə* (z. kaart krijgen). Het zou gewaagd zijn aan te nemen dat voor deze gemeenten, waarvan de meeste vroeger deel uitmaakten van Henegouwen, de afzondering van Brabant een grote rol kan gespeeld hebben bij een minder snelle evolutie van de *ɛ.ə/ɛ:* naar de *a.ə*, als wij zien dat meer zuidwaarts — en dus nog verder van het Brabants *a*-gebied — vijf gemeenten reeds het *a.ə* stadium hebben bereikt.

Opvallend is dat de Ndl. *ei* (als *a.ə*) hier aan de taalgrens

een vrij uitgestrekter gebied bezit dan de Ndl. *ij* (als *a.ə*), niet alleen ten oosten maar ook ten westen (cfr beide kaarten). Dat de evolutie van de Ndl. *ei* > *a.i* ouder is dan Ndl. *ij* > *a.i* heeft twijfelloos ook wel een rol gespeeld. Men moet zich, voor dit gebied, ook de vraag stellen of men hier niet voor Romaanse invloed staat door direct contact met de inwoners van bezuiden de taalgrens.

Door dit dubbel aspect behoort Geraardsbergen en het omliggende platteland tot het *a*- en tot het *e*-gebied.

Te Geraardsbergen is de Ndl. *ui* samengevallen met de *ei* en de *ij* en komt dus ook onder de „dubbele gedaante” *ɛ./a.* voor. Wij beschikken over dit samenvallen slechts over een enkele bewijsplaats : Adriaen myshont (Rek. Lazarij, 1522-23). De spelling met *y* heeft weinig of niets te betekenen ; *ij* voor *y* en *y* voor *ij* komt in de XVIe eeuw meer en meer voor. De scribent van de Rek. van de Lazarij schrijft trouwens gewoonlijk *y* voor *ij*. De gebruikelijke spelling van de bewijsplaats is : Hector muyshont (St. v. Goede 1578), bertelmeeus muyshont (Stadsr. 1574-75). Zo wij dit unicum mogen vertrouwen dan zouden de *ui* en de *ij* zijn samengevallen in het begin van de XVIe eeuw. Met het samenvallen van *ei*, *ij* en *ui* kwamen nu nevens de *ɛ*: (voor Ndl. *ui*) ook vormen met *a*. Misschien hebben wij hiervan vbb. in : wambays (nr. 412, St. v. Goede 1598) — wambeys (Idem, 1600) — fornays (Rek. Hosp. 1590) (1).

De monoftongering in het Geraardsbergs is een locale fonetische tendenz. Een eerste stadium van deze tendenz is de verdoffing van het tweede element van de diftong, dat dan stilaan in de auslaut te loor gaat. De monoftong schakelt dan verder de diftong uit. Andere dialecten daarentegen vertonen een sterke tendenz tot diftongering.

(1) De gebruikelijke spelling voor deze woorden te Geraardsbergen ken ik niet.

Dendermonde en het a-o-gebied

Dendermonde (I. 262) en enkele plaatsen uit de omgeving zitten geklemd tussen het æ . (Ndl. *ei*)/ ɛ . (Ndl. *ij*) en het u.ə gebied.

Te Dendermonde zelf vertoont zich de *ij* onder een dubbele gedaante (1) : vu:ɛf/va:ɛf - sʌra.ənwæ.rkər - pa:ən.ta.ət - za.indər (zijn der) - wu:ɛf - wu:ɛn - kra.əgən - In dezelfde bron voor de Ndl. *ei* : da fərspraitʃəm (dat verspreidt hem) - braitʃ (breidt, uitbreiden). Voor de Ndl. *ei* zijn er enkele relicten : ən spræ: - klæ:nən/ə klɛ. mur (een klein maar) - ɛ.r.ə/ən ɛ.r. (2). Voor de Ndl. *ij* zijn slechts enkele relictvormen in de pronomina, nl. : æ (hij) - gæ (gij). Zo hebben wij te Dendermonde, als in de andere Dendersteden, sporen van een oudere toestand : Ndl. *ei* als æ./ɛ.r. en Ndl. *ij* als æ . (in de pronomina ; vermoedelijk ook wel in andere woorden als ɛ:/ɛ).

Deze laatste vbb. uit het huidig Dendermonds verraden een oudere laag, die zeer grote overeenstemming vertoont met de huidige stand in plaatsen uit de omgeving, ten westen en ten noorden, gelegen in het æ . (Ndl. *ei*)/ ɛ . (Ndl. *ij*) gebied. Te Appels (I. 261) bv. voor de *ij*, gewoonlijk ɛ:/ɛ . en voor de *ei* : æ:/æ. . Er is hier een duidelijk verschil tussen de *ei* en de *ij*, nochtans zijn beide reeds gedeeltelijk samengevallen en hebben wij — even als te Dendermonde — enkele pronomina als : æ (hij) mæ . (mij) - gæ - wæ . Ook te Grembergen (I. 259) heerst een gelijkwaardige toestand. Dus reeds een begin van contaminatie tussen de *ei* en de *ij*.

In Grembergen en Appels geen spoor van de a.i/a.ə .

(1) *Dial.-Atl. van Kl. Br.*, blz. 15-16.

(2) Bij het trekken van de isoglosse moet hier rekening gehouden worden dat deze vormen eigenlijk relicten zijn. De Ndl. *ei* is te Dendermonde a.i/a.ə (z. verder en ook kaarten).

De *a.i/a.ə* zegevierde te Dendermonde maar kon toch het binnendringen van de *u.ɛ* niet beletten. In enkele plaatsen staan wij nu voor dezelfde toestand als hij nu is te Dendermonde zelf. Waar Grembergen en Appels een oudere toestand van het Dendermonds weerspiegelen zijn S. Gillis en in enigszins mindere mate Denderbelle varianten van het huidige Dendermonds. Te Denderbelle (I. 263a) drong de *a.i/a.ə* binnen maar tevens zien wij er ook reeds, in enkele gevallen, de dubbelganger *u.ɛ*. Eigenaardig, de *u.ɛ* verdrong de *a.i* in het enkelvoud van *u.ɛ* (ei) maar niet in het meervoud : *a.ərə* (eieren). Te S. Gillis, in de onmiddellijke nabijheid van de stad komen er, natuurlijk, heel wat meer *u.ɛ* vormen. Zelfs meer dan te Dendermonde. Wij vinden er nog wel — weeral in de pronomina — de „oude” *a.ə* terug in bv. : *mai - ga - wailn* - maar in zeer sterke mate *u.ɛ* bv. ook in : *sΧru.ɛnwær.kər - wu:ɛn - blu.ɛ* en talrijke andere. Dit „afglijden” naar de *u.ɛ* had in landelijke gemeenten een betere kans om de *a.ə* te verdringen dan in de stad waar de *a.i*-norm met meer dynamisme binnendrong. Inwijking uit landelijke gemeenten van het *o*-gebied moet deze *u.ɛ* tendenz versterken.

Even als voor de andere Dendersteden kan men voor Dendermonde de opeenvolgende lagen duidelijk onderscheiden. Deze lagen dekken mekaar niet volledig. Het gelukte de *a.i/a.ə* niet volledig stand te houden als te Ninove ; het gelukte de *u.ɛ* niet de *a.i/a.ə* te verdringen zoals te Aalst. Niettegenstaande deze locale verschillen sluit Dendermonde even als de andere steden aan bij West-Brabant, en staat afgescheiden van het gebied ten westen van de Dender en ten noorden van de Schelde. Dit aansluiten bij West-Brabant voltrok zich eveneens in de loop van de XVIe eeuw (1).

(1) Bronnen : Het stadsarchief van Dendermonde ging in 1914

Reeds in de eerste helft van de XVIe eeuw vinden wij in de stadsrekeningen spellingen als *ey/ay/aeey* :

Allee : daleyen van den scepenhuysen (1529-30) — dalaijen van der pasteren (1534-35). **Beiaard** : tRosbeyaert (1518-19) (1520-21), tRos baijaard/tRos bayaert (1539-40). **Domein** : van der demainen (1494-95), demeynen (1526-27), demaynen (1528-29), demaijenen (1533-34), domeynen/domaijenen (1589-90). **Fontein** : neffens den huysen vand(er) fontaine (1534-35). **Kapitein** : capiteijn (1572-73), capitain (1574-75), capitaijenen (1575-76), capiteyn (1590-91). **Lakei** : betaelt den lacquay (1547-48). **Mei** : den 10 en maij (1572-73), meye (1589-90), maij (1590-91). **Meier** : magriete smayers/mergriete smeyers (1494-95), magriete smeyers (geschrappt, volgt :) mayers (1504-05), mergriete smaeyers (1512-13), mergriete smeyers (1526-27), margriete smaeyers (1528-29). **Peis** : payse (1529-30), paeyse (1584-85). **Romein** : romain van der schuere (1515-16), romeijn de vischere (1533-34), romaaijen eechout (1580-81).

Gewis de meeste dezer woorden zijn van vreemde herkomst (Romaans, Latijn). De spelling met *ai* verraadt Romaanse invloed. Maar al deze woorden worden ook gespeld met *ey* en aldus gelijkgeschakeld met de Ndl. *ei*. En ze worden ook sporadisch gespeld met *aeey* en leveren aldus bewijsmateriaal voor de Ndl. *ei*. Het oudste voorbeeld met *aeey* vinden wij in een toenmaals zeer gebruikelijk woord, dat ook zeer veel voorkomt als familienaam, nl. meier. De *aeey*-spelling sluit alle twijfel over de uitspraak — in de volkstaal — uit, cfr. smaeyers en bv. : Maeycken van den Briele, of : Waeyenberghe. Wij hebben verder

grotendeels in de vlammen op. Wat nog te Dendermonde overblijft is niet toegankelijk of onbruikbaar. De enige goede bron die wij nog bezitten berust in het A. RA., Rekenkamer, Stadsr. van Dendermonde. Werden onderzocht : al de stadsr. van 1494 tot 1595.

nog : paeysse en romaeijn. De *a.i/a.ə* voor Ndl. *ei* drong reeds binnen in de XVIe eeuw en misschien nog vroeger.

En de Ndl. *ij*? Hier, zoals te Aalst, vernemen wij plots aan het einde van de XVIe eeuw dat *ei* en *ij* zijn samengevallen. De scribe van de stadsr. van 1589-90 en 1590-91 hecht niet het minste belang meer aan een onderscheid tussen *ei* en *ij*. Hij schrijft in (1589-90) : domeynen/domajnen/domijnen — gereyst/gherijst (2×) — hoocheijt/bij zijne hoochijt — conformityte — Lauwerijs (gebr. spelling : Lauwereys) — Anna meyntkens/Jozyne Meijne/olivier Mijne/Bethken myne, enz. — verlijt (verleid, verleggen, geld uitgeven) — tvoorzijde (het voorzeide)... In 1590-91, benevens enkele, die reeds voorkomen in (1589-90), nog de volgende : aerbeyt/aerbijt — capiteyn/capitijnen — cleyn (2 ×)/tclijn — toegheleyt (×)/toeghelijt ; en veelal in het suffix : qualijt, gratuitijt, e. a.

Aan het einde van de XVIe eeuw zijn *ei* en *ij* volledig samengevallen en luiden in de volkstaal *a.i* of *a.ə*. Hier zoals in al de andere plaatsen evolueerde eerst de Ndl. *ei* naar *a.i/a.ə*, terwijl de Ndl. *ij* nog *ɛ:/ɛ.* was. Dit was de toestand begin XVIe eeuw. In de XVe eeuw had Dendermonde reeds de toestand bereikt die wij nu nog terugvinden te Appels en Grembergen : Ndl. *ei* : *æ:* - Ndl. *ij* : *ɛ:*. Hieruit kan niet het besluit getrokken worden dat Appels en Grembergen reeds in de XVe eeuw dezelfde toestand kenden als heden. Wij herhalen nogmaals, de ontwikkeling in landelijke gemeenten begint gewoonlijk later en werkt trager dan in de steden.

De Ndl. *ui* te Dendermonde is nauw verwant met de *ij* (als *u.ɛ*) cfr (1) : *pu:æt* - *u:əz afXəbrant* (huis) - *krυ:əsə* - met *wu:ən* - *wu:ən*. Voor het oor ligt het verschil vooral in het tweede element van de diftong. Wij vinden in de

(1) *Dialect.Atl. van Kl. Br.*, blz. 15-16.

Dial.-Atl. ook éénmaal : **u.ætXædrυjke** - (elders :) **u.æt**. Een zekere contaminatie tussen *ij* (als **u.ε**) en de *ui* is meer dan waarschijnlijk.

Voor de Ndl. *ui* (*ui*¹ en *ui*²) is — zonder enig onderscheid — de gebruikelijke spelling in de XVe-XVIe eeuw : *uu* en vooral *uy*. Er zijn enkele woorden in de XVe en in het begin van de XVIe eeuw die ons op het spoor brengen van de uitspraak in het dialect :

Fruit : van den froyte (1494-95), (1500-01), de freyt assijse (1504-05), fruyte (1512-13), froyte (2×) (1515-16), frueyte (1519-20), id. (1520-21), freuyte (1526-27), fruyte (1524-25). **Gruis** : greys (1504-05), gruyts (1512-13), grueys (1517-18), grueyse/steen grueys (1519-20), gruyts (1537-38). **Kuite** (biersoort) : keyte (1500-01), dassijse van der keyten (1504-05), kueyte (1519-20), keyte (1526-27), kueyte (1529-30), kueyte (1531-32). **Suys** (familienaam) : Gillis soys (1494-95), Mechiel seys (1504-05), Michiel soys (1517-18 en 1518-19), michiel soys (1521-22), michiel sueys (1531-32).

De spelling *freyt* kan niet geïnterpreteerd worden als *ey* = **ε.i**, hiertegen verzet zich de spelling : *freuyte/frueyte*. De enige mogelijkheid is als eerste element — of als monoftong — **ø.** of **Δ.**. De toestand die wij nu nog vinden in de boven reeds besproken plaatsen Grembergen en Appels. Te Grembergen : **ΔtXædrũ.jkæn** - **pæt** - **krΔ.s-prøssēsø** - Aldus was de toestand te Dendermonde in de XVe eeuw : **æ:i** (Ndl. *ei*) - **ε:** (Ndl. *ij*) - **Δ.ø/Δ:** (Ndl. *ui*).

In de loop van de XVIe eeuw werden deze klanken verdrongen door : **a.i** (Ndl. *ei*) - **ε:/a.ø** (Ndl. *ij*) - **u.i** (Ndl. *ui*).

Hierbij komt nog in de XVIe eeuw de gedeeltelijke overgang van *ij* naar **u:ε** en gedeeltelijke contaminatie met de *ui* : **a.ø** (Ndl. *ei*) - **a.ø/u.ε** (Ndl. *ij*) - **u.ø** (Ndl. *ui*).

In de evolutie van de vier Dendersteden is er gewis een grote overeenstemming te constateren, zonder dat er mag gesproken worden van absolute identiteit. Elke stad verwerkte het nieuwe enigszins op eigen manier. Aan de twee uitersten van ons grensgebied was de definitieve uitkomst een „dubbele” of zo men wil een „hybridische” toestand. Te Dendermonde is er contaminatie tussen de *a.ə* en de *u:ə* of eenvoudiger tussen het *a*-gebied en het *o*-gebied, te Geraardsbergen eveneens contaminatie maar hier tussen het *a*- en het *e*-gebied. De *a.ə* drong het sterkst binnen te Ninove en te Aalst, maar deze laatste stad gleed zo goed als volledig af naar de *o* terwijl Ninove vast hield aan de *a.ə/a:.*

Zo in een bepaalde periode, voor een bepaald verschijnsel, de stadsdialecten zich richten naar een nieuwe norm dan moet dit nieuwe toch nog gehoorzamen aan de plaatselijke fonetische wetten of tendenzen, d. w. z. zich aanpassen aan het fonologische systeem. Gewoonlijk leidt dit tot een compromis tussen het „oude” en het „nieuwe”. Een compromis kan aanleiding geven tot verdere fonetische verschuivingen.

Trots deze uiteenlopende plaatselijke aanpassing staat het voor deze vier steden vast dat de *a.i/a.ə/a:* eerst voor de Ndl. *ei* en dan voor *ei* en *ij* vooral binnendrong in de loop van de XVIe eeuw. Het blijkt hier in de Denderstreek even als op andere plaatsen dat de Ndl. *ei* als *a.i* ouder is dan Ndl. *ij* (als *a.i*). Sporen van deze *a.i* (Ndl. *ei* vinden wij reeds in de XIVe en de XVe eeuwse bronnen. Twijfelloos heeft het Romaans in deze evolutie een zekere, beperkte rol gespeeld, waarmede rekening zal gehouden worden bij het ontrollen van het probleem, in zijn geheel over gans het Nederlands taalgebied.

Voor de tendenz van *ei* en *ij* naar *a.i* kan geen fonetische oorzaak gevonden worden. Al naar het verschijnsel met

meer kracht of dynamisme tot uiting kwam greep ook een steeds verdere, progressieve verschuiving van de vocaal van palataal naar mediaal en zelfs naar gutturaal plaats. Dit is niet alleen juist geografisch bezien, de éne plaats tegenover de andere, maar ook lokaal, in talrijke plaatsen, zijn er sporen van deze langzame verschuiving. In een æ.ə/ɛ. plaats is de a — in sommige pronomina en in de verkortingen bvb. — een eerste spoor van de binnendringende a.i , terwijl omgekeerd in een a.i plaats de æ. en ɛ. sporen zijn van vroegere stadia.

Het zou onzinnig zijn in deze progressieve evolutie voor elke mogelijke gradatie van ɛ. naar : æ./a./a./ɔ./u. een preciese datum te willen vaststellen. Een preciese datering van een taalverschijnsel is totaal onmogelijk. Als absoluut zeker geldt dat de XVIe eeuw de intensieve-dynamische periode is van de a.i voor Ndl. *ei* en *ij*. En dat vóór deze periode men in de Dendersteden reeds de ɛ: uitspraak kende in plaats van de i: (Westg. *î*). Enig tegenbewijs is er niet, de aangevoerde bewijsplaatsen zijn niet te weerleggen.

De tendenz tot mediaal en gutturaal is geen specifiek Vlaams verschijnsel. De nieuwe taalnorm voor de *ei* en de *ij* hoort hoofdzakelijk in het Hertogdom Brabant thuis. Van in de XIVe eeuw distanceerden zich de Dendersteden van het omliggende platteland ten westen en ook : ten oosten. De isoglosse tussen het *a*-gebied en het *e*-gebied was in de XVIe eeuw pas in haar aanvangsstadium, dus nog geen lijn. De vier steden waren de pas veroverde steunpunten van waaruit het platteland zou overmeesterd worden. De talrijke dorpen naar het oosten, tussen Dender en Zenne, tussen Zenne en Dijle, behoorden in de XVIe eeuw — in de meeste gevallen — nog tot het *e*-gebied. Van in de XVIe eeuw werd dit *e*-gebied gelegen tussen de Dendersteden, Brussel, Leuven, Tienen, Mechelen...

opgerold door de *a.i/a.ə* en zo ontstond stilaan — maar zeker — een aaneengesloten *a.i* blok met de Dendersteden tegenover het naar *æ./ɛ.* evoluërende gebied ten westen van de Dender met reeds enkele vooruitgeschoven *a.i* posten : Gent, Oudenaarde, Ronse (1). De huidige stand in het gebied tussen Dender en Schelde, met Gent, Oudenaarde en Ronse is een nauwkeurige weerspiegeling van de toestand zoals hij in de XVIe eeuw was in het gebied tussen Dender-Zenne-Dijle. Theretisch zouden wij kunnen aannemen dat de *a.i/a.ə* lijn van uit de Denderstreek met een sprong zal verschuiven naar de Schelde... Dit zal nooit gebeuren. De evolutie van de *a.i* is voor immer afgesloten. De bakens zijn verzet. Niet alleen de *a.i/a.ə* is geen taalnorm meer maar gans het fonologisch systeem van wat men dialect noemt is gediscrediteerd door nieuwe taalnormen. En — ironie du sort — de landelijke plaatsen tussen Dender en Schelde staan voor de Ndl. *ij* dichterbij de nieuwe norm dan de „vooruitstrevende” Dendersteden.

De XVe-XVIe eeuwse evolutie van *ei* en *ij* naar *a.i* gebeurde in een tijd van langzame economische-politieke inzinking van het Graafschap en van een modern opbloeiend Brabant. Zo het eens zo machtige Gent, na de trage maar zekere teleurgang van zijn lakenindustrie zich tracht te redden door nieuwe oriëntering van zijn economisch leven zo verhinderde dit toch niet dat het in de XVIe eeuw met zijn prestige uit is. De inzinking van het Graafschap Vlaanderen verwekte ook in de Dendersteden een anders gerichte activiteit op alle gebied. Meer dan vroeger richtten de Dendersteden zich naar Brabant, naar Brussel en vooral naar Antwerpen. De inniger banden met de bevolking van de grote Brabantse steden hebben tot natuurlijk gevolg dat nieuwe taalnormen gemakkelijker

(1) Het nader onderzoek dezer plaatsen valt hier buiten bestek.

binnendringen of ten minste de reeds binnengedrongen nieuwe norm komen versterken. Een nauwkeurige kennis van de in- en uitwijkingen in de XVIe eeuw zou deze stelling bezwaarlijk kunnen verzwakken. Wij bezitten slechts schaarse demografische gegevens uit de XVIe eeuw, maar toch is het weinige dat wij hierover weten voldoende om aan te voelen dat er voor bepaalde taalverschijnselen een oorzakelijk verband bestaat met de evolutie van de bevolking zelf.

De bevolking van het platteland is hokvaster dan in de steden, eeuwen lang treft men er dezelfde familienamen aan. Ook het standenverschil is er gering. De taaltradities houden er ook langer stand. In tegenstelling met dit platteland is het sneller verloop van de bevolking een hoofdkenmerk van deze „smalle steden”, vooral gericht op industrie en handel. Alhoewel ik hier slechts het voorbeeld van Ninove kan aanhalen kan de toestand in de andere steden wegens gelijkaardige economische politieke ontwikkeling weinig afwijken. Zo wij de naamlijst der inwoners van Ninove in 1408 (1) vergelijken met 1569 (2) en dan met 1655 (3) dan staan wij verstomd over de snelle evolutie van de bevolking. Van de 317 familienamen in 1408 vinden wij er in 1569 nog een 50-tal terug en slechts voor een 25-tal staat het vast dat wij met dezelfde Ninoofse families te doen hebben. Deze ommekeer treft niet alleen de volksklas maar alle standen. En weer een eeuw later in 1655 staan wij opnieuw voor gans andere namen. Deze snelle evolutie is vooral aanzienlijk in bepaalde perioden, zo bvb. voor de XVe eeuw na de jaren 1485 en voor de

(1) H. VANGASSEN, *Persoonsnamen te Ninove in 1408*, in *Land van Aalst*, Jg. IV, 1952, blz. 22-33.

(2) A. R.A. Raad v. State en de Audiencie, 100^e penningboek, Ninove.

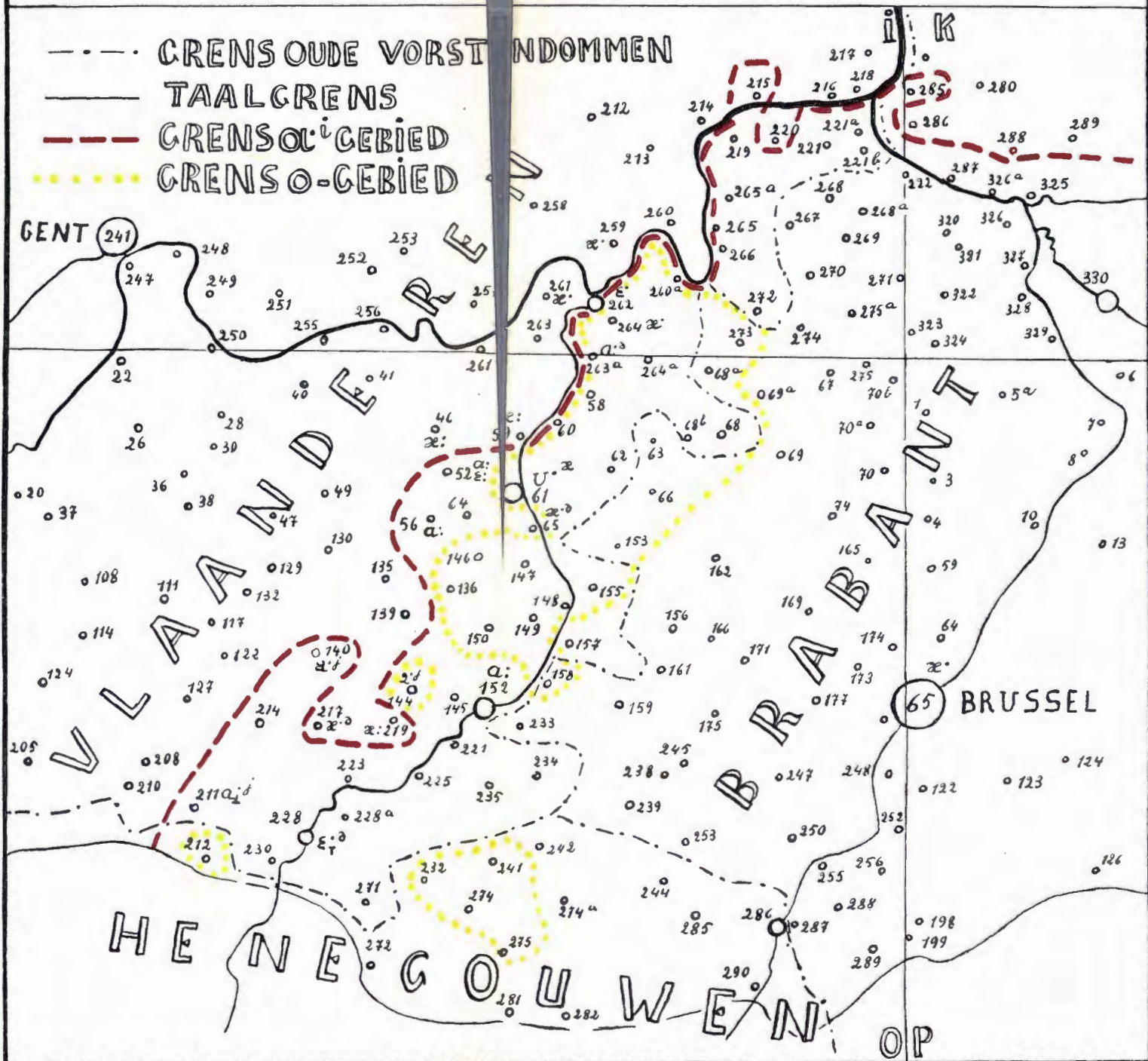
(3) R. A. G., Ninove, nr. 19 (1652-55).

XVIe eeuw na de troebelen. Noodzakelijk moet dit alles toch een zekere invloed op de taal tot gevolg hebben. Van waar komen deze nieuwe inwoners? Hierover zijn wij nog slechter ingelicht maar toch zijn er enkele toevallige feiten die licht werpen op de toestand. In 1557 werden te Ninove de burgemeester en een schepen afgezet omdat zij geboren Brabanders waren. De burgemeester was ridder Jan van der Eycken en kwam uit het Brusselse. In 1590 gebeurde hetzelfde met schepen Quinten de Smit. In de XVe eeuw waren de voornaamste poorters van Ninove ook buitenpoorters van Gent en verkeerden er veel of verbleven er voor lange tijd, in de XVIe eeuw is dit voor goed uit. Ook Brabantse kooplieden komen zich te Ninove vestigen. Zij spelen er een voorname rol. Verdere inwijkingen uit het oosten, huwelijken met inwoners uit het Brusselse konden de Brabantse oriëntering slechts versterken. Aldus kreeg de a.i een kans om gemakkelijker en steviger voet te vatten.

Het zou echter in strijd zijn met hetgeen wij zo vaak reeds konden constateren nu te gaan geloven dat de dialecten van deze vier steden zich zo maar in alles richtten naar Brabant. Het zal wel interessant zijn dit verder nader te onderzoeken.

GRENS VLAANDERE - BRABANT - Ndl.ei (eieren) .

- GRENS OUDE VORSTENDOMMEN
- TAALGRENS
- - - GRENS Oⁱ-GEBIED
- GRENS O-GEBIED

GRENS VLAANDERE - BRABANT - Ndl. ij (Krijgen).

- GRENS OUDE VORSTENDOMMEN
- TAALGRENS
- - - GRENS O^l GEBIED
- GRENS O-GEBIED

